

Резюмета

на публикациите на гл. ас. д-р Владислав Огнянов Миланов,

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент” по професионално направление 2.1. Филология (Български език – история на българския книжовен език и езикова култура), обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 21/18.03.2016 г.

Монографии и учебни помагала

1. Езикови портрети на български политици и журналисти. Втора част. Издателство „Парадигма“, 2014 г. (в съавторство с доц. д-р Надежда Сталянова).

Книгата е продължение на първата част, в която са разработени 14 езикови портрета на български политици. И двете издания са посрещнати с изключително голям интерес от страна на изследователи от различни научни области – както в България, така и в чужбина. Почти всички български медии отразяват книгите за речта на политиците и на журналистите, а това трайно привлича интереса към публично говорещите хора в България. На практика показва и как за езика може да се пише интересно, четивно и увлекателно, така че да бъде привлечено вниманието на езиковите носители и да се създава усет към автокорекция, без да се наслагват кабинетни императиви и да се натрупват упреци към обществеността.

Целта на научното изследване е да проследи динамиката на езиковите процеси в съвременната действителност, породени от различни социални, икономически и културни процеси, които оказват влияние върху езиковите явления. Книгата проследява как се развива речта на българските политици и на българските журналисти; разглежда усукванията помежду им и моделите на взаимодействие; анализира в детайли какво е влиянието на уличната реч и на езиковата небрежност върху публичното говорене в България; как се съизмерва в балкански и славянски контекст българското политическо говорене.

Изследването не само описва редица тенденции в публичната реч, породени от естественото развитие на езика, както и от силното влияние, което разговорната реч оказва върху изказа на публично говорещите, но търси измеренията и обясненията им в различни фактори: неграмотността, презрителното отношение към културата на речта, която безспорно е неделима съставка от общата култура на човека. Редица отклонения от книжовноезиковите норми са регистрирани, за да покажат какви са тенденциите в публичното говорене, какви ефекти се целят с това (приближаване до избирателите или неумение да се превключва езиковият код; да се прави ясно разграничение между ситуацията, която изисква високо обработена реч в Парламента например и разговорите по региони, където няма нищо по-естествено от това да се превключи кодът и така да се

говори на един език с избирателите). Всички анализирани явления са коментирани с оглед на динамиката на езиковите процеси и разколебаването на редица книжовноезикови норми под влияние на разговорната практика и на редица исторически създадени условия, в които конкуренцията между определени езикови форми е започнала да надделява в полза на некодифицираната форма. В този смисъл анализът на политическата и на журналистическата реч допълва общата картина и очертава ясно измеренията в динамиката на редица езикови норми, които все по-силно се разколебават и в речта на публично говорещите хора – такива например са правилото за ятовия преглас; правилото за бройната форма, така нареченото мякане, съгласуването на формите за учтивост и др.

Книгата разглежда подробно и въпроса за езиковата агресия и лексиката, която изразява обидата в политическото и журналистическото говорене. В исторически план е направен обзор и се проследяват тенденциите в обидната лексика, а изводите за съвременната реч категорично показват разширяване на семантичните измерения, както и на тематичните кръгове, в които се класифицира обидната лексика: от физически характеристики, през обида на ментални дефицити, да сексуални и расистки обиди.

Чрез конкретните езикови портрети е направен опит да се опише езиковата практика индивидуално и тогава да се подхожда към теоретични обобщения и създаване на теоретична рамка. За разлика от редица лингвистични изследвания, които „преоткриват“ политическата лингвистика, книгата „Езикови портрети“ тръгва от реалната речева практика на водещи български политици и журналисти, а обобщенията следват зададените модели в нова теоретична рамка.

Интерес представляват и интервютата с видни обществени личности – актьори, преводачи, поети и журналисти, спортисти, които споделят своите схващания за политическата реч в България.

2. Филологически идеи за езика, отразени в личната кореспонденция на българските възрожденци. Издателство „Парадигма“, 2016 г.

Монографията продължава и доразвива голямата тема в историята на новобългарския книжовен език за идеите и концепциите, които изразяват българските възрожденци за оформянето и развитието на новоизграждащия се език. Подобни изследвания анализират филологическите възгледи в печата и в предговорите на възрожденските книги; подробно описват концепциите в граматиките през Възраждането и по-рядко, дори периферно, се позовават на личната кореспонденция между възрожденските книжовници.

Писмата са интересен извор, който допълва общата представа за изграждането и развоя на филологическото мислене и на развоя на граматичната концептуализация за езика у нас. В тях редом с различни важни въпроси „проблясват“ идеите за езика и се превръщат в повод за разгорещени коментари и филологически разпри.

Книгата си позволява и редица аналитични коментари, свързани с:

- Актуални въпроси върху наложени хипотези в историята на новобългарския книжовен език;
- Уточнения към теоретични и терминологични противоречия;

Разгледани са писма на български възрожденци, които не са били обект на разширен коментар (Анастас Кипиловски, Сава Доброплодни, Гаврил Кръстевич и др.), както и писма на книжовници, които са послужили като фундамент в оживените разговори за езика през 19. век.

Текстът анализира ключови идеи от националната програма на Възраждането, която поставя езика и езиковото изграждане в центъра на важните за деня и за възрожденския българин теми. Посланията в писмата често имат по-сентиментален и личен характер, който в граматиките и в статиите в периодичния печат преминава в яростна защита на определена идея или пък в остра критика към неприемливи концепции.

Колебанията при оформянето на заглавието – филологически идеи/филологически възгледи или просто вижданията и провижданията за езика по-скоро се преодоляват чрез хомогенността на възрожденската концепция за езика около ключове теми и въпроси, представени в писмата на възрожденските книжовници:

1. Гръцкият език и влиянието му върху църквата, училището и търговията;
2. Диалектната основа на новоизграждащия се книжовен език;
3. Членуването;
4. Глоризацията на езика;
5. Отношението между стария и новия език;
6. Езикът и образованието; езикът и учителите; езикът и училището;
7. Преводите на книги и българският език;
8. „Простият“ език за „простия“ народ;

В края на текста са приложени образци на писма, в чиято основа лежат идеите за българския род и за българския език.

3. История на новобългарския книжовен език. Избрани текстове. Университетско издателство „Свети Климент Охридски“, 2016г.

В книгата са събрани текстове, с които студентите работят по време на упражненията по история на новобългарския книжовен език. Необходимостта от появата на тази книга едва ли трябва да се коментира специално. В работата с текстовете студентите опознават в оригинал езиковите тенденции и динамиката на новоизграждащия се през Възраждането книжовен език. Нещо повече. Именно през и

чрез текстовете оформят своята представа за редица ключови теоретични въпроси, свързани с началото на новобългарския книжовен език и периодизацията изобщо; с така наречената смяна на диалектната основа; с понятието школа и школите през втората четвърт на 19. век; опознават в оригинал възрожденското мислене и възрожденския език. Класическата Христоматия по история на българския книжовен език, съставена от проф. Л. Андрейчин, проф. В. Попова и проф. Хр. Първев в далечната 1979 г., остава ненадмината с богатството на текстовете си, но за съжаление е изчерпана, а малкото останали бройки са в много лошо състояние, което не позволява на студентите дори чисто технически да виждат и да анализират езиковите особености. Към избрани текстове са разработени въпроси и задачи, чрез които се улеснява анализът по време на упражненията.

Статии

А) Статии с акцент върху политическата и журналистическата реч.

1. Новата политическа реч. В: Сборник в чест на проф. Донка Александрова. София, 2016 г. (под печат).

Статията разглежда актуални проблеми на българския политически дискурс, свързани с употребата и свръхупотребата на клиширани изрази, с нарушаването на книжовноезиковите норми и нормите на речевия етикет в официалното общуване. Анализирани са редица езикови прояви, свързани с театрализираната агресия, обидата и употребата на вулгарна и нецензурна лексика в политическата реч. Разгледани са и някои тенденции, които имат отношение към използването на фразеологизми и сравнения, на деминутиви и на други изразни средства, с които се цели постигането на образност. Обект на разработката са и наблюденията върху политическото говорене, свързани с:

- Неумението да се изгради смислово теза и да се защити със силни, подходящи и целенасочени аргументи;
- Непознаването на редица речеви стратегии, свързани с изслушването на събеседника, умението да се води диалог, да се отговаря конкретно на въпросите и т.н.

2. За някои аспекти на политическия дискурс. В: Език, морал, отговорност. Съставители: Вл.Миланов, Н. Сталянова. София, 2010 г. (в съавторство с проф. М. Георгиева)

Статията разглежда политическия дискурс и системообразуващите принципи, свързани с концептите власт, авторитет, функция. Дискурсът се определя като непрекъснат процес, като единицата, чрез която се реализира политическата комуникация.

Дефинирани са редица понятия, свързани с разграничаване между политически език, политически натоварена реч, политически дискурс, политическа култура.

Други изследователски ракурси:

- Елементи на взаимодействие между политическия дискурс и политическата манипулация;
- Политическият дискурс и оборването на мотивите на противника;
- Политическият дискурс и страховете, че информацията носи опасни за адресата послания.

3. Българският език да обединява политиките ... или как се роди идеята да наблюдаваме политическата реч. В: Език, морал, отговорност. София, 2010г. (в съавторство с доц. д-р Н. Сталянова).

Статията проследява идеята да се създаде специализиран Център, който с помощта на студентите от различни специалности на Софийския университет да анализира динамиката в езиковите особености и в речта на публично говорещите хора.

В текста са коментират различни типове изказвания, позитивни и негативни термини в речта на политиките; анализиран е декламаторският тон в изказванията, преекспонирането на аза, преувеличената абстрактност и наукообразност, неуместните закачки и несполучливите примери за хумор; неадекватната употреба на сравнения и фразеологизми в речта на българските политици;

Представена е таблица, в която са структурирани граматически коректни изречения, но без да носят информативност. Обект на изследването е и спецификата на политическото клише.

4. Медиите и политиката: лингвистичен анализ. В: Медиите и политиката: филологически прочити. София, Изд. „Парадигма“ 2014 г. (двуетичен сборник с текстове на докторанти). Съставител – д-р Владислав Миланов.

- Основните акценти и уточнения в статията са свързани с:

Публично говорене по време на дебати; ключови думи в този модел: събеседници; опозиция – управляващи; мъже: жени; тема и

вид на пространството (предизборна, за вот на недоверие и др.),

в което се провеждат дебатите (от значение понякога е и фактът

дори в коя медия се реализира процесът);

- Публично говорене в диалог и в монолог: политик:журналист;

- Публично говорене по определени теми, но от различни специалисти: социолози, политолози, психолози, лингвисти, журналисти.

Тук публичното говорене се разбира в по-широк контекст, което

му позволява съответно по-голяма свобода в избора на изразни

средства. Например при журналисти, чиито предавания имат специфична аудитория.

- Видовете публично говорене определят актуализацията на редица специфики, свързани с характеристика като официалност/неофициалност, подготвеност/неподготвеност; спонтанност/неспонтанност.

Изводи:

1. Всички политици заявяват, че не искат да говорят общи приказки, но не успяват да го постигнат.
2. Политическата реч става все по-агресивна; губи се умереният тон на диалога и не се спазват елементарни принципи на етикета в общуването.
3. Когато не е агресивна, политическата реч е безкрайно клиширана, абстрактна и безсъдържателна.
4. Все повече се смесват регистрите, не се съобразяват ситуацията и контекстът с говоренето. Принизява се речта и се използват речеви модели, характерни за ниските стилове на общуване.
5. Губи се усетът към въздействието чрез езика, преминават се граници: наблюдава се стремеж към образност, но тя често се обръща срещу говорещите и не ги представя в желаната от тях светлина. Посланията на политиците се възприемат като манипулативни, абстрактни и обидни, а не живи, образни и въздействащи.

Б) Статии с акцент върху историята на новобългарския книжовен език.

1) Словоред на модификаторите в именната фраза през първата четвърт на 19. век. В: Отговорността пред езика. Шумен, 2009 г. (втора книга), с. 72 – 79.

Наблюденията в текста се основават на следните произведения: Троянски дамаскин, История славянобългарская - първи Софрониев препис от 1765 г., Софроний Врачански - „Книга за трите религии”, Йоаким Кърчовски - „Чудесата на пресвета Богородица”, Петър Берон - „Рибен буквар”.

Текстовете са избрани с оглед на значението им за редица важни за историята на книжовния език въпроси, свързани с отношението диалектни – книжовни елементи, периодизацията, надделяващи словоредни модели във фразата и др.

Обект на изследването е позицията спрямо опорното съществително на изменяемите модификатори в именната фраза, т.е. прилагателните, причастията, съответните атрибутивни местоимения. Трябва да отбележим, че се разглеждат и анализират словоредните възможности във фразата без оглед на влиянието на други изреченски фактори.

1. Словоредни модели

Словоредът на компонентите в съвременната именна фраза донякъде зависи от вида на определението (съгласувано или несъгласувано). Най-общо в българския език се очертават три базисни словоредни модела:

- **предпоставен модификатор (A_1C)**, където A_1 е предпоставеното определение, а C е опорното съществително;

- **задпоставен модификатор (CA_2)**, където C е опорното съществително, а A_2 задпоставеното определение;

- **смесена модификация (предпоставен + задпоставен модификатор) (A_1CA_2)**, където съответно A_1 е предпоставеното определение, а A_2 е задпоставеното.

В текста са коментирани с множество примери посочените теоретични конструкции.

2. Към синтаксиса на два български дамаскина. В: Юбилеен славистичен сборник. Благоевград, 2005 г., с. 440 – 449.

Статията проследява семантиката и строежа на подчинените изречения в Свищовския и в Троянския дамаскин. Направен е анализ на съюзите и на съюзните

връзки в двата дамаскина. Типологично са представени подчинените определителни изречения, както и подчинените обстоятелствени и допълнителни изречения.

3. Ролята на Васил Априлов в изграждането на българския книжовен език. Езиковедски изследвания в чест на проф. д-р Русин Русинов. В. Търново, с. 225 – 230.

В историята на новобългарският книжовен език личността и делото на Васил Априлов са добре проучени от различни изследователски гледни точки. Текстът на статията разглежда в по-общ план концепциите му за говорната основа на новоизграждащия се книжовен език и в детайли концепциите му за членната форма и за членуването в българския език. Анализите са поставени в контекста на филологическите разговори за езика, идеите на другите книжовници, влиянието на Ю. Венелин върху промяната на Априловите концепции за членуването.

4. Правописните речници до 1945 г. В: Проблеми на българския правопис и правоговор. Велико Търново. 2001 г.

Речниците от този период са слабо проучени, тъй като обект на съвременните лексикографските проучвания по-често са актуалните речници, които отразяват съвременната лексика, както и актуалните кодификаторски решения за състоянието и вида на правописа. Коментирани и описани са важни за развитието на българската лексикография правописни речници – структурата, дублетността като кодификаторски проблем; предложенията и решенията за правописа на определени спорни форми.

В) Статии с акцент върху проблемите на езиковата култура, речевия етикет и превода.

1. Кой трябва да пише учебниците по български език. В: Проблеми на преподаването на южнославянските езици и литератури. Бърно, с. 541 – 547.

Статията разглежда проблема за необходимостта да бъдат написани съвременни учебници по български език за нуждите на началното и на средното училище. Факт е, че едва ли могат да бъдат написани по-лоши учебници по български език от учебниците, по които сега се обучават българските деца. Различни статистики и обобщения на мненията на учители, родители и ученици категорично показват

нежеланието да се работи с тях. Към този факт се добавят и различни статистики, които отреждат недобри места за българските деца в различни класации, свързани с четенето и разбирането на текста, грамотността и така нататък. Поставени са редица въпроси, свързани с механичното пренасяне на материал от лекционните курсове в учебниците по български език; терминологичната натовареност; неадекватността на учебните програми, според които ученикът може да дефинира какво е например сказуемно определение и сказумноопределително подчинено изречение, но в речта си проявява различни дефицити и неумение да се изразява, като се съобразява със ситуацията.

Изследването е опит да бъдат мотивирани българските учители за по-активно и водещо присъствие в направата на учебниците по български език, за да се преодолеят редица неадекватни за възрастта на учениците теоретични постановки и задачи за упражнения.

2. Конотация, смисъл, превод. В: Opera Slavica. 2013 г., кн. 4, с. 335-340.

В текста на статията са разгледани проблемите на преподаване на българския език като чужд на напреднали студенти, които се занимават на най-високо равнище с превод. В продължение на няколко години авторът е водил упражнения на преводачи от Европейската комисия в Брюксел и примерите са повод от работата му. Статията засяга практически проблеми за избора на учебен материал и за поднасянето му пред профилирани специалисти.

3. Езиковата култура и речевият етикет в обучението на студентите българисти. В: Българска реч. Кн. 1, 2003 г.

Статията обобщава наблюденията от практическата работа със студентите българисти в рамките на упражненията по езикова култура, провеждани още първия семестър. Коментирани са „проблемните“ правописни правила и норми и са потърсени комплексно обяснения за причините, поради които все по-често младите хора възприемат изключенията като норма. Специално внимание е обърнато и на речевия етикет като слабо разработена научна област и като още по-слабо спазвана в обществото система от правила и норми за речево поведение в зависимост от ситуацията, темата, събеседниците и прочее.